

УДК 37.014:316.46

 <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2022.348>**Наталія Мачинська** <https://orcid.org/0000-0003-0309-7074>

доктор педагогічних наук, професор

завідувач кафедри початкової та дошкільної освіти

Львівський національний університет імені Івана Франка

79070, м. Львів, вул. Туган-Барановського, 7; Україна

 nataliya.machynska@lnu.edu.ua

Лідерство в освіті як провідний напрям освітньої політики

***Анотація.** Стаття присвячена аналізу теоретико-практичних аспектів освітнього лідерства. Зазначено, що лідерство: це модель управління освітньою організацією, що стимулює інноваційну поведінку педагогів, забезпечує використання новацій на всіх рівнях організації; повинно створити практику корпоративного управління з метою підтримки інноваційної поведінки педагогів в освітніх закладах різного типу.*

Автором показано, що одним із провідних напрямів державної освітньої політики виступає лідерство в освіті як спосіб ефективного управління персоналом в системі менеджменту освіти. Запропоновано різні підходи до визначення освітньої політики, де спільними показниками виступають: організована й цілеспрямована діяльність держави; комплексна система заходів державних інституцій; ключовий суб'єкт освітньої політики в суспільстві – держава; система освіти – провідний інститут демократичного суспільства.

У статті виокремлено пріоритетні напрями освітньої політики: забезпечення державних гарантій доступу якісної освіти; створення умов для підвищення якості загальної та професійної освіти; формування ефективних економічних відносин в системі освіти; забезпечення системи освіти висококваліфікованими фахівцями, їх підтримка державою та суспільством;

управління розвитком освіти на основі розподілу відповідальності між суб'єктами освітньої політики.

Акцентовано увагу на техніці управління структурним підрозділом у закладі освіти (сукупність операцій, процесів і процедур управлінської діяльності, які виконуються формалізовано, на основі правил, інструкцій). Доведено, що навчання керівників основним аспектам кадрової політики в галузі освіти, залучення в програми їх підготовки й підвищення кваліфікації з питань організації управління персоналом сприяють формуванню в них науково обгрунтованої роботи з науково-педагогічними працівниками, що забезпечує ефективну організацію освітнього процесу.

Ключові слова: лідерство в освіті, людський фактор, освітня політика, управління.

Цитувати як: Лідерство в освіті як провідний напрям освітньої політики. *Освітологічний дискурс*, 3-4(38-39). <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2022.348>

© Мачинська Наталія, 2022

Вступ. Роль освіти на етапі реформування та становлення держави визначається завданнями переходу до демократичного та правового устрою суспільства, ринкової економіки, необхідністю подолання небезпеки відставання від світових тенденцій економічного та суспільного розвитку.

Модернізація освіти передбачає розробку механізму стійкого розвитку системи освіти, зокрема в галузі ефективної професійної діяльності освітнього лідера. У контексті означеного доцільно акцентувати увагу на освітній політиці держави.

Сучасний науковий дискурс пропонує дослідження феномену освіти, державної освітньої політики, питання формування та її реалізації, зокрема провідними напрямками виступають: якість освіти в контексті цивілізаційних змін (В. Кремень); управління освітою в контексті професійної діяльності (В. Луговий); освіта як цінність для сталого розвитку суспільства (В. Огнев'юк); освіта в контексті міждисциплінарних наукових досліджень (С. Сисоєва).

Мета дослідження. На основі теоретичного аналізу та набутого практичного досвіду проаналізувати змістове наповнення поняття «державна освітня політика»

в контексті виокремлення індивідуально-психологічних особливостей освітнього лідерства.

Результати дослідження. Сучасну державну освітню політику України слід розглядати в контексті її становлення та розвитку (трансформації, модернізації), з урахуванням нових світових реалій, рішуче відмежовуючись від колишньої надмірної ідеологізації, адміністрування та авторитаризму, й водночас спадкоємно переймаючи й продовжуючи все те, що стало гуманістичним надбанням минулої епохи. Як зазначають дослідники, освітня політика мусить збагачуватися новітніми світовими стратегіями, надбаннями, орієнтуватися на власну конкурентоспроможність в європейському і світовому освітньому просторі. Основні напрями у формуванні державної освітньої політики сучасної України визначають її євроінтеграційні устремління, які мають втілюватися в Україні за умови збереження національної педагогічної матриці і тих переваг, якими система освіти України завжди славилась в Європі та світі (Андрущенко, Вернидуб, 2016, с. 12).

Аналіз наукових розвідок дає можливість систематизувати деякі поняття державної освітньої політики:

- це складова частина політики держави, спрямована на вирішення завдань у сфері освіти, забезпечення потреб особи в освітній галузі та комплектацію органів держави кваліфікованими кадрами з метою духовно-ідеологічного збагачення суспільства й соціально економічного розвитку держави (Ногас, 2020);

- це офіційно визначена, організована й цілеспрямована діяльність держави та підпорядкованих їй установ, спрямована на функціонування і подальший розвиток системи освіти як провідного інституту демократичного суспільства (Шульга, 2019);

- це планомірно організована діяльність та відповідно цілісна, комплексна система заходів державних інституцій щодо цілеспрямованого управління освітньою галуззю з метою її оптимізації, повноцінного функціонування та розвитку (Ногас, 2020).

Тип освітньої політики держави, на думку Іваць О. (Ivats O.), визначається характером соціально-економічних та політичних відносин у суспільстві, якістю еліт, домінуючою політичною культурою, національними освітніми традиціями та глобальними контекстами (Ivats, 2022).

Ключовим суб'єктом освітньої політики в суспільстві є держава. Іваць О. (Ivats O.) зазначає, що у процесі взаємодії з громадянським суспільством держава забезпечує суспільний вибір у сфері освіти. Суб'єктами освітньої політики постають – індивід, соціальні спільноти та соціальні інститути, а її об'єктами –

освіта як суспільне благо, як інтелектуальний і матеріальний ресурс суспільства, як система освітніх інституцій.

Глибокі структурні трансформації сучасного українського суспільства вимагають нової освітньої політики й продукування нової освітньої моделі, релевантної та адекватної умовам функціонування і розвитку сучасної правової держави та громадянського суспільства. Суспільні завдання, таким чином, стають складнішими, комплекснішими та змістовнішими. Вочевидь, і їхнє вирішення вимагає прозорих та гармонійних інтеракцій усіх акторів освітньої політики (Ivats, 2022).

Ми стверджуємо, що пріоритетами освітньої політики виступають такі напрями:

- забезпечення державних гарантій доступу якісної освіти;
- створення умов для підвищення якості загальної, професійної та вищої освіти;
- формування ефективних економічних відносин у системі освіти;
- забезпечення системи освіти висококваліфікованими фахівцями, їх підтримка державою та суспільством;
- управління розвитком освіти на основі розподілу відповідальності між суб'єктами освітньої політики;
- підготовка освітніх лідерів у системі професійної освіти та розгалуженої мережі освітніх інституцій підвищення кваліфікації й стажування.

Як зазначає Н. Шульга, системі вищої освіти України на сьогодні притаманні наступні особливості:

- розподіл різних освітніх інституцій по всій території України;
- підвищення / посилення науково-технічного потенціалу;
- універсальність системи, її міжгалузевий характер;
- природня інтеграція інноваційної, науково-технічної діяльності з формуванням кадрів нового покоління, включаючи системних менеджерів інноваційних проектів;
- взаємодія через своїх випускників зі всіма регіональними та галузевими структурами управління економікою та політикою;
- відносно високий рівень системи інформаційного забезпечення;
- потужна підтримка громадськості;
- розгалужена географічна і за сферами діяльності мережа міжнародних контактів;
- низька інертність та висока гнучкість;
- багатолітній досвід інноваційної діяльності, включаючи формування та

реалізацію інноваційної програми (Шульга, 2029).

Віола Тамашова (Viola Tamášová) та Сільвія Матушова (Silvia Matúšová) стверджують, що на освітній процес у закладі вищої освіти впливають такі освітні конструкції, як навчальні програми, інформаційні листи, конспекти, джерела видання. Усі вони створені внутрішніми та зовнішніми партнерами. Створенню освітнього середовища у закладі освіти сприяє керівництво, а також школа та вчитель у співпраці з різними партнерами. Дослідниці зазначають, що треба міняти культуру освіти в університеті в напрямку соціоконструктивізму, активності та інтерактивності, та досвідному навчанні здобувачів освіти, що ґрунтується на особистісному досвіді та життєвій практиці. Такий підхід вимагає переходу від засвоєння великих обсягів знань до освоєння ключових компетенцій у студентів. Цей принцип застосовний до підвищення кваліфікації вчителів. Метою вищої освіти та подальшої освіти (підвищення кваліфікації) є орієнтація студентів / вчителів / дорослих до креативності та інноваційного мислення, що робить проблему освіти та навчання стає більш складним і складним (Tamášová, Silvia Matúšová, 2022).

У контексті реформування освіти, реалізації завдань освітньої політики важливу увагу варто зосередити на фахівцях, які організовують освітній процес. Мова йде про людський фактор.

Людський фактор — це поняття, що означає функцію людини в суспільстві і досліджується різними суспільними науками. Деякі пропагандисти трактують дане поняття широко, включаючи в нього всі соціально-економічні і політичні аспекти суспільного виробництва, інші прагнуть звузити його трактування. Людський фактор – це люди, трудівники підприємств і установ, об'єднані для спільної діяльності, у структурному плані — це в першу чергу особистість, робоча група, трудовий колектив (Психологічні аспекти).

Група дослідників так описують показники освітнього лідерства в організації:

- створення позитивних міжособистісних взаємин;
- знання особистих цілей кожного суб'єкта лідерського процесу;
- формування почуття приналежності до соціуму;
- конструктивне вирішення міжсуб'єктних конфліктів;
- навчання послідовників лідерської поведінки й управлінської взаємодії;
- заохочення ініціативності та поділ відповідальності;
- формування команди;
- діалогічність спілкування (Клочко, 2021, с. 56).

Особистісні якості лідера, стиль поведінки визначає його ставлення до

підлеглих. Завдяки домінуючій позиції, лідери відіграють важливу роль у формуванні поставленої мети освітньої організації, поглядів педагогів, оскільки управляють людськими ресурсами та володіють комунікативними здібностями. Лідери освітніх організацій використовують різні технології для ефективності управлінської діяльності. Педагоги покладають на такого керівника відповідальність за прийняття рішень, отримані результати та виявляють готовність до трансформацій. У сучасних складних соціально-економічних умовах, нестабільних умовах зовнішнього середовища, які вимагають від керівника освітньої організації ухвалення оригінальних, творчих рішень, гнучкості, лідерство можна розглядати як модель ефективного управління освітньою організацією (Клочко, 2021, с. 57).

Основні проблеми закладу вищої освіти повинні вирішуватися в його основній ланці – на кафедрі. Саме вона забезпечує безпосередній контакт зі студентами та безпосередній виховний, науковий чи навчальний вплив на них. За останні роки характер цієї роботи значно ускладнився, і керувати кафедрою стає все важче та більш відповідальніше. Це передбачає, з одного боку, необхідність посилення відповідальності та професіоналізму керівників кафедр, розширення кола їх завдань, а з іншого боку – необхідність залучення до керівництва кафедрою усіх її працівників – викладачів, наукових керівників, аспірантів, лаборантів тощо. Саме в контексті означеного ми стверджуємо, що управлінські керівники в нових умовах стикаються з яскравими суперечностями, зокрема: з одного боку – ієрархічна драбина керівників не поспішає випускати з безпосереднього підпорядкування та беззаперечного підкорення керівників нижчих рангів (рівнів), нерідко традиційно намагаючись діяти адміністративно-командними методами; з іншої сторони – суспільство, яке веде активну боротьбу з бюрократією, адміністративно-командними методами, дуже часто називає бюрократами весь управлінський корпус.

Ми переконані, що освітнім лідерам (до таких ми відносимо керівників усіх структурних підрозділів закладу вищої освіти) повинні бути притаманні такі характеристики: моральність (з урахуванням орієнтації на пріоритет інтересів іншої людини над власними); людська мудрість і свобода самовираження; здатність нести відповідальність за власні моральні вчинки та життя загалом; самовдосконалення та вміння керувати собою тощо (Machynska N. & others, 2020, с. 293).

Управлінський лідер має більше можливостей для ефективного управління освітньою організацією, ніж просто менеджер чи лідер, який не має статусної влади. При цьому важливим і очевидним є визначення індивідуально-

психологічних особливостей лідера, завдяки яким лідер вміло використовує потенціал людських ресурсів, який недоступний керівнику, що не володіє лідерськими якостями. Тому однією з моделей управління освітньою організацією, яка здатна забезпечити успіх, повинно стати лідерство.

Лідерство як модель управління освітньою організацією стимулює інноваційну поведінку педагогів, забезпечує використання новацій на всіх рівнях організації та має створити практику корпоративного управління з метою підтримки інноваційної поведінки педагогів. Роль лідера набирає вагомого значення в діяльності співробітників.

Робота керівника – це постійний пошук вирішення / розв’язання найрізноманітніших проблем. Ми визначаємо такі загальні вимоги до організації праці керівника-лідера:

- цілеспрямованість професійної діяльності;
- результативність (продуктивність) професійної діяльності;
- організація професійної діяльності повинна забезпечувати відповідність завдань і ресурсного забезпечення (бажань і можливостей, потенціал);
- методи і засоби управління повинні відповідати складності / труднощам вирішуваних завдань;
- діяльність повинна здійснюватися в найбільш вигідних умовах, тобто пов’язані з нею процеси повинні бути максимально оптимізованими.

Техніка управління – це, насамперед, засоби обчислювальної та організаційної техніки, що сприяють підвищенню продуктивності та ефективності праці; а також, це сукупність операцій, процесів і процедур управлінської діяльності, які виконуються формалізовано, на основі правил, інструкцій тощо.... Важливим аспектом теорії і практики управління виступає співвідношення понять «управління» та «керівництво». Під управлінням розуміємо вплив системи управління на об’єкт управління, під керівництвом – вплив конкретних осіб, керівників на об’єкт управління.

Саме тут доцільно говорити про менеджмент освіти – як важливий елемент ефективної організації структурних підрозділів закладів освіти. Управління персоналом у системі менеджменту організації, володіння основами кадрової роботи, її основними принципами й методами украй важливо для керівників організацій. Навчання керівників основним аспектам кадрової політики, залучення в програми їх підготовки й підвищення кваліфікації з питань організації управління персоналом сприяють формуванню в них науково обгрунтованої роботи з людьми, підвищенню престижу кадрових служб, і в остаточному підсумку, – підвищенню ефективності використання людського фактору в організації освіти (Мельничук,

2020, с. 327).

Нами доведено, що ефективність впровадження інноваційних освітніх технологій в систему управління структурних підрозділів закладу вищої освіти матиме значний вплив на рівень вищої освіти в сучасному суспільстві. Інновація в освіті необхідна для вирішення тих педагогічних проблем, які досі вирішувалися по-різному: як «результат творчого пошуку оригінальних, нестандартних рішень різноманітних педагогічних проблем»; як системні новоутворення, що виникають внаслідок різноманітних ініціатив; як продукти інноваційної освітньої діяльності, яка характеризується процесами створення, поширення та використання нових методів у сфері педагогіки та наукових досліджень (Machynska N. & others, 2022, с. 58).

Висновки. Освітнє лідерство – важливий та необхідний елемент злагодженої роботи кожного структурного підрозділу закладу вищої освіти. Лідер в освітній організації обов’язково повинен володіти досвідом стратегічного управління. Стратегія – це взаємопов’язаний комплекс діяльності з метою закріплення життєдіяльності та конкурентноспроможності закладу вищої освіти загалом, та кожного структурного підрозділу в ньому зокрема. Стратегія управління містить динамічну сукупність послідовних управлінських заходів, що характеризується наявністю стійкого зворотнього зв’язку і, відповідно, взаємовпливу кожного процесу на інші та на кінцевий результат освітнього процесу загалом.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у пошуку розробки механізму стратегічного управління кафедрою – як конкретним структурним підрозділом закладу вищої освіти, що забезпечує ефективну підготовку здобувачів освіти на різних освітніх рівнях, професійне зростання та становлення науково-педагогічних працівників, розробку теоретичних та практичних напрямів дослідження актуальних проблем освіти тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Андрущенко В. П., Вернидуб Р. М. Сучасна державна освітня політика України: спроба прогностичного аналізу. *Формування державної освітньої політики: філософські, теоретичні та прикладні аспекти* / за ред. В. П. Андрущенко; Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. 255. URL: <https://cutt.ly/T1Pcga8> (дата звернення: 12.11.2022).

- Клочко А. Лідерство як модель ефективного управління освітньою організацією / Освітнє лідерство: від теорії до практики : монографія / авт. кол. ; за наук. ред. В. Р. Міляєвої ; Київський університет імені Бориса Грінченка [Електронне видання]. Київ ; Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2021. 296 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/36659> (дата звернення: 12.10.2022).
- Мельничук А. Управління персоналом у системі менеджменту організацій. *Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах інноваційного розвитку економіки* : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю (м. Тернопіль, 15 травня 2020 р.) / редкол.: Р. Р. Августин, А. Ю. Васіна, Т. Л. Желюк ; відпов. за вип. М. М. Шкільняк. Тернопіль : ТНЕУ, 2020, С. 325–328. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38901/1/325.pdf> (дата звернення: 12.10.2022).
- Ногас Н. Державна політика у галузі освіти України: сутність та зміст. *Актуал. проблеми правознавства*. 2020. Вип. 1. С. 87–95. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38491/1/%D0%9D%D0%BE%D0%B3%D0%B0%D1%81.pdf> (дата звернення: 12.10.2022).
- Психологічні аспекти кадрової роботи . URL: <https://library.if.ua/book/34/2300.html> (дата звернення: 12.10.2022).
- Шульга Н. Д. Сутнісні характеристики поняття “державна освітня політика”. *Педагогічний процес*. 2019. № 2. С. 22–34.
- Ivats O. Non-governmental Participants in Modern Ukrainian Educational Policy. Experience of Interaction and Influences. *Continuous education: current discourses*. Katowice : Publishing House of University of Technology, 2022. С. 7–14. URL: <http://www.wydawnictwo.wst.pl/uploads/files/6da8b1d3a855be10bc60bc0b1d8749bb.pdf> (last accessed: 12.10.2022).
- Tamášová Viola, Silvia Matúšová. Management in a Modern Quality System of In-service Training at the University. *Continuous education: current discourses*., Katowice : Publishing House of University of Technology, 2022. С. 14–23. URL: <http://www.wydawnictwo.wst.pl/uploads/files/6da8b1d3a855be10bc60bc0b1d8749bb.pdf> (last accessed: 12.10.2022).
- Machynska N., Kostashchuk O, Oliynyk M., Ivanchuk M. Professional Honor in the Pedagogical Activity of the Future Teacher. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 2020. № 12(1). P. 291–310. URL: https://www.researchgate.net/publication/339485305_Professional_Honor_in_the_Pedagogical_Activity_of_the_Future_Teacher (last accessed: 12.10.2022).

Machynska, N., Yaremchuk, N., Korniat, V., Derkach, Y., Sirant, N., Lozynska, S. Research of readiness of pedagogical workers for innovations. *Amazonia Investiga*. 2020. № 11(51). P. 50–60. URL: <https://amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/1932> (last accessed: 12.10.2022).

REFERENCES

- Andrushchenko, V. P., & Vernydub R. M. (2016). Suchasna derzhavna osvithnia polityka ukraïny: sproba prohnostychnoho analizu [Modern state educational policy of Ukraine: an attempt at prognostic analysis]. *Formuvannia derzhavnoi osvithnoi polityky: filosofski, teoretychni ta prykladni aspekty*. Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova. <https://cutt.ly/T1Pcga8>
- Klochko, A. (2021). Liderstvo yak model efektyvnoho upravlinnia osvithnoi orhanizatsiïeu [Leadership as a model of effective management of an educational organization]. *Osvitnie liderstvo: vid teorii do praktyky*. Kyivskiy universytet imeni Borysa Hrinchenka. <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/36659>
- Melnychuk, A. (2020). Upravlinnia personalom u systemi menedzhmentu orhanizatsiï [Personnel management in the management system of organizations]. In *Aktualni problemy menedzhmentu ta publicnogo upravlinnia v umovakh innovatsiinoho rozvytku ekonomiky* : materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi internet-konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu, m. Ternopil, 15 travnia 2020 r.). (S. 325–328). <http://dSPACE.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38901/1/325.pdf>
- Nohas, N. (2020). Derzhavna polityka u haluzi osvity Ukraïny: sutnist ta zmist [State policy in the field of education of Ukraine: essence and content]. *Aktual. problemy pravoznavstva*, 1. S. 87–95.
- Psykhologichni aspekty kadrovoi roboty [Psychological aspects of personnel work]. URL: <https://library.if.ua/book/34/2300.html>
- Shulha, N. D. (2019). Sutnisni kharakterystyky poniattia “derzhavna osvithnia polityka” [Essential characteristics of the concept of "state educational policy"]. *Pedahohichni protsesy*, 2, 22–34.
- Ivats O. (2022). Non-governmental Participants in Modern Ukrainian Educational Policy. Experience of Interaction and Influences. In *Continuous education: current discourses* (S. 7–14).
- Tamášová Viola, Silvia Matúšová. Management in a Modern Quality System of In-service Training at the University. *Continuous education: current discourses* (S.

14–23).

Machynska, N., Kostashchuk, O, Oliynyk, M., & Ivanchuk, M. (2020). Professional Honor in the Pedagogical Activity of the Future Teacher. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 12(1), 291–310. https://www.researchgate.net/publication/339485305_Professional_Honor_in_the_Pedagogical_Activity_of_the_Future_Teacher

Machynska, N., Yaremchuk, N., Korniat, V., Derkach, Y., Sirant, N., & Lozynska, S. (2022). Research of readiness of pedagogical workers for innovations. *Amazonia Investiga*, 11(51), 50–60. <https://amazoniainvestiga.info/index.php/amazonia/article/view/1932>

Leadership in education as the principal direction of educational policy

Nataliia Machynska

 <https://orcid.org/0000-0003-0309-7074>

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Head of the Department of Primary and Preschool Education,
Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine
1, Universytetska st., Lviv, Ukraine, 79000

 natalya_im@ukr.net

Abstract. *The article is devoted to the analysis of theoretical and practical aspects of educational leadership. It is noted that leadership is a model of management of an educational organization that stimulates the innovative behaviour of teachers, ensures the use of innovations at all levels of the organization. It should create the practice of corporate management in order to support the innovative behaviour of teachers at educational institutions of various types.*

It is shown by the author that one of the principal directions of the state educational policy is leadership in education as a way of effective staff management in the education management system. Various approaches to the definition of educational policy are proposed, where common indicators are: the organized and purposeful activity of the state; the complex system of measures of state institutions; the key subject of educational policy in society is the state; the education system is a leading institution of a democratic society.

The priority areas of educational policy are highlighted: ensuring state guarantees of access to quality education; creation of conditions for improving the quality of general and vocational education; formation of effective economic relations in the education system; enrolling highly qualified specialists to the system of education, their support by the state and society; management of education development based on the distribution of responsibility between the subjects of the educational policy.

The emphasis is placed on the technique of managing a structural unit at an educational institution (a set of operations, processes and procedures of managerial activity that are performed formally, based on rules and instructions). It has been proven that the training of managers in the main aspects of staff policy in the field of education, the involvement in training programs and advanced training in matters of staff management, contribute to the formation of scientifically based work with scientific and pedagogical staff, which ensures the effective organization of the educational process.

Key words: *educational policy, human factor, leadership in education, management, human factor.*

To cite this article: Machynska, N. (2022). Leadership in education as the principal direction of educational policy. *Educological discourse*, 3-4(38-39). <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2022.348>

Стаття надійшла до редакції 18.10.2022

Стаття прийнята до друку 30.11.2022